

Шингер Віталій Вікторович 

старший викладач кафедри хореографії
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Зань Люція Ахатівна 

старший викладач кафедри хореографії
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

ФЕНОМЕН КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ БАЛЬНОЇ ХОРЕОГРАФІЇ

Анотація. У статті проведено аналіз феномену класичного в системі підготовки студентів бальної хореографії. Проаналізовано, що головною основою даного танцю виступає професійне вдосконалення виконавського та балетмейстерського мистецтва, навчання та виховання майбутніх артистів. Крім того це пластичність рухів, які відображають різноманітні приголомшливі, проймаючі, історії, казки та поеми. Визначено, що класичний танець окреслюється як система рухів, яка спрямована зробити тіло студентів дисциплінованим, рухливим, та змінює його на чуйний інструмент виконавця, а професійна підготовка студентів балетної хореографії в процесі навчання класичного танцю включає в себе: а саме: постановка заняття, яке буде спрямоване на розвиток інтересу до класичного танцю; ілюстрація та адекватне пояснення рухів, «па» та комбінацій класичного танцю; навчання оволодіння власним тілом і м'язами; розвиток самоконтролю і самонавчання.

Ключові слова: класичний танець, професійна підготовка, бальна хореографія, музикальність, рух.

Професійна підготовка студентів бальної хореографії, є одним із найбільш важливих напрямів хореографічної освіти в сучасних умовах. Високий запит сучасного суспільства у професійно-компетентних фахівцях-хореографах актуалізує його інтерпретацію в контексті соціокультурної динаміки, змістових і технічних трансформацій. Виникла й необхідність в оновленні підготовки фахівців (балетмейстерів, педагогів і виконавців бального танцю) в умовах вищої професійної освіти, адже саме вузівські стандарти покликані формувати у студентської молоді компетентності, необхідні не лише для виконання бальних танців, а й задля їх високохудожньої постановки, популяризації та викладанні на високому рівні. Зокрема, у сучасній хореографічній освіті набуває актуальності системного дослідження феномену класичного танцю. Оскільки, навчання класичного танцю є особливою формою навчання, де знання реалізуються в практичну сферу: пояснення, демонстрація, виконання.

У класичному танці закладені закони хореографічного мистецтва, які характеризують собою універсальну основу для інших танцювальних напрямків, несуть в собі відбиток всіх епох, від середньовічної філософії та

релігії до сучасності, відповідно до цього класичний танець, в наш час і в минулому, є одним з найбільш затребуваних явищ в мистецтві.

Мета статті – проаналізувати феномен класичного танцю в системі підготовки студентів бальної хореографії.

Виклад основного матеріалу. Танці пережили дуже багато докорінних змін, але саме балет, у чистому вигляді, зберіг всі основи хореографії. Український мистецтвознавець-хореолог О. Плахотнюк зазначає: «...бальні танці, що мають в собі аспекти соціального значення, оскільки їх танцюють у всьому світі для розваги й задоволення на балах, вечорах, танцювальних майданчиках і широко використовують в сценічному мистецтві: в театрі, кіно, на телебаченні це такі танці як: мамбо, меренга, сальса, бочета, аргентинське танго, кантрі та інші» [2, с. 30]. Відповідно можемо констатувати вплив різних танцювальних культур на феномен бального танцю.

Саме сценічний танець знаходиться в основі виразних засобів балету і є одним з головних видів хореографічного мистецтва, який спрямований на глядачів та передбачає створення хореографічного образу на сцені.

Класичний балет є основою всіх сценічних видів танцю, а головні аспекти класичного танцю є універсальними, оскільки навіть найдосвідченіші танцюристи інших напрямків приділяють велику кількість часу заняттями класикою, тому що вона розвиває координацію, граціозність, виворотність, розтяжка, гнучкість та стрибок.

Феномен класичного танцю увійшов в балетну хореографію як відповідний вид хореографічної пластики, на якому базуються всі аспекти балетного мистецтва, і відбувається поєднання рухів з класичною музикою.

Класичний танець в сучасній літературі характеризується як система рухів, яка спрямована зробити тіло студентів дисциплінованим, рухливим, та змінює його на чуйний інструмент виконавця. Класичний танець в процесі еволюції ввібрав в себе аспекти народних танців, пантомімі дії-мистецтва мімів та жонглерів, рухів трудових та побутових. Головною основою даного танця виступає професійне вдосконалення виконавського та балетмейстерського мистецтва, навчання та виховання майбутніх артистів. Крім того це пластичність рухів, які відображають різноманітні приголомшливі, проймаючі, історії, казки та поеми.

В процесі навчання класичного танцю у студентів бальної хореографії здійснюється постановка, удосконалення і розвиток рухового апарату. Студенти, які навчаються основ класичного танцю, правильно розвиваються фізично, красиво і легко відтворюють рухи. Сучасні викладачі, які навчають

основ класичного танцю мають пробудити у студентів бальної хореографії зацікавленість до класичного танцю, та спрямувати виховний процес на розвиток естетичності.

Класичний танець характеризується системою виразних засобів хореографічного мистецтва. Професійна підготовка студентів бальної хореографії в процесі навчання класичного танцю включає в себе: вивчення базових позицій рук та ніг і правильна постановка тіла, ознайомлення з професійною термінологією, еволюційного розвитку балету, постановку невеликих класичних форм. Техніка та художнє виконання танцю має вагоме значення у кожному мистецтві. В процесі оволодіння танцювальними рухами під час систематичного тренування, тіло студента стає стрункішим, гнучким, а рухливі дії більш гармонійні і завершені.

В процесі професійної підготовки при навчанні класичного танцю викладачам необхідно організувати навчальний процес у руслі сприяння активної участі студентів. Під час проведення вступного заняття вчитель має надати інформацію про виразність класичного танцю, про необхідну узгодженість рухів. Відомо, що в процесі заняття класичним танцем необхідно проявляти фізичні та психологічні зусилля, приділяти велику кількість часу і праці.

Професійна підготовка студентів бальної хореографії має свої характерні риси. Педагогам у своїй діяльності необхідно допомогти майбутнім фахівцям вільно орієнтуватися в різноманітному пластичному матеріалі. Важливого значення набуває озброєння студентами методикою вивчення матеріалу сучасних танцювальних технік, дати йому можливість набути навички творчого підходу при створенні нових хореографічних композицій і номерів.

Сучасна професійна підготовка студентів бальної хореографії полягає в активному пошуку засобів найбільш органічного поєднання різних дисциплін в єдиному процесі формування особистості фахівця з хореографії. Важливо сформувати індивідуальний стиль творчої діяльності студента, який не буде протиставлятися танцювальній техніці класичного танцю, а створить широкі можливості для подальшої роботи в різних пластичних формах.

У сучасних вищих навчальних закладах мистецького профілю, акцентується увага на засвоєння методики виконання класичного танцю: оскільки мистецтво класичного танцю це основа діяльності будь-якого балетмейстера. Відповідно до цього, головною метою навчання, полягає в тому, оволодіти знаннями та вміннями точно показати рух чи комбінацію, пояснити, навчити правильно їх виконувати.

Класичний танець в процесі професійної підготовки характеризується як спосіб розвитку творчого мислення у студентів балетної хореографії, на основі цього необхідно створити відповідні умови для забезпечення емоційно-образної сфери.

До екзерсису класичного танцю входять: вправи, комбінації, кантиленність переходу від одного руху до іншого, точність позиції ніг та рук, виразність кожного положення тіла, вміння управляти кістково-м'язовим апаратом, розвиток музикальності та оволодіння практичними вміннями координації. А досягнута віртуозність техніки в результаті освоєння школи класичного танцю забезпечує створення художніх образів сучасного хореографічного мистецтва. Отже, основою хореографічного мистецтва є класичний танець, а його рухи і вправи є передумовою для оволодіння всіх інших танцювальних технік.

Професійна підготовка студентів бальної хореографії на заняттях з класичного танцю має здійснюватися на основі програми, яка враховує їх фізичну підготовку та здійснюється спочатку базова підготовка, коли розвивається гнучкість, координація рухів, зміцнюється опорно-руховий апарат. А реалізація різноманітних комбінацій допомагає виховувати рухову пам'ять, музикальність.

Саме з руху починається процес мислення, тобто перш ніж перейти до виконання будь-якого руху, студент має думати. Зміст, музика, стиль техніки, емоційність мають чітко усвідомлювати майбутні фахівці і включати це все у процес створення цілеспрямованого руху. На основі цього, викладач має навчити студента бальної хореографії реалізовувати всі ці елементи у своїй творчості.

Проведення заняття з основ класичного танцю є основою балетного мистецтва. Оскільки, в процесі цього починають пізнавати майбутні фахівці основи сценічного танцю. На заняттях з класичного танцю розвивається технічна, фізична та артистична форма студентів. Педагоги мають змусити студента бальної хореографії повірити у власні можливості та акцентувати увагу на індивідуальній обдарованості майбутнього танцівника.

Вироблення навички концентрації уваги є важливою умовою для набуття знань та вмінь при вивченні програми класичного танцю, що сприяє розкриттю таланту та змушує його тіло творити.

Вважаємо, що в процесі професійної підготовки, студентам бальної хореографії під час заняття з класичного танцю необхідно задавати одне одному комбінації, знімати на відео. А після перегляду заняття потрібно

проаналізувати плюси та недоліки всього процесу. В процесі цього, формується мислення майбутнього фахівця.

На заняттях з класичного танцю студент через окремий рух навчається бачити ціле, а за допомогою технічного прийому – можливість художньої виразності, а методика розвиває виконавчий стиль. Крім того, в процесі вивчення основних аспектів класичного танцю, необхідно акцентувати увагу на розвитку функцій рухового апарату майбутніх фахівців та формування в них наступних особливостей, а саме: музикальності, пластичності, відчуття простору. Реалізуючи всю систему рухів класичного танцю, педагог-хореограф має варіювати їх, створюючи нескінченний ряд комбінаційних побудов. Але необхідно підкреслити, що комбінації у класичному танці мають бути добре продуманими, та логічно побудованими. За допомогою реалізації творчого та професійного підходу до створення комбінацій на заняттях з класичного танцю сприяє кращому їх оволодінні, і підвищує рівень виконавської майстерності.

Необхідно використовувати не тільки традиційні положення (на дзеркало), а логічно побудувати завдання, використовуючи при цьому всі сторони танцювального залу, всі його точки, що забезпечить вирішенню методичних завдань, тобто у студента є можливість під час виконання виправляти недоліки та вчитися управляти власними м'язовими відчуттями.

На заняттях з класичного танцю, педагог матеріал має подавати в такій послідовності: техніка виконання, музикальне оформлення, методичні рекомендації. Для майбутнього фахівця може стати проблемою одночасного виконання руху з музичним супроводом, і усвідомлення методики виконання. Поступово добавляється виразність виконання. Кожне заняття має бути логічним продовженням попередньо вивченого матеріалу, навички і вміння набуваються для оволодіння наступним програмним матеріалом. Тільки тоді відбувається усвідомлення цілісності навчального процесу.

На кожному етапі навчання завдання вирішують проблему усвідомлення місця того чи іншого руху в системі класичного танцю, доцільності його існування, значення методичних вимог до його виконання, засвоєння складення учбових і сценічних комбінацій. На основі набутих навичок рухи вивчають у розвитку, у відповідності їх розташування в екзерсисі. Викладач спрямовує студентів самостійно аналізувати хореографічний матеріал, що сприяє розвитку розумових та фізичних здібностей, закріплює знання та практичні навички.

З метою досягнення ефективного результату, педагогу необхідно побудувати позитивну атмосферу емоційного настрою, щоб студенти

результативно виконували поставлені перед ними завдання, не було після закінчення занять втоми, а проявлялися відчуття сили та натхнення.

Крім того, на заняттях з класичного танцю педагоги розвивають музикальність у студентів, до якої входить можливість узгоджувати свої рухові дії з музичним ритмом. Перш за все, студенти бальної хореографії мають оволодіти на високому рівні найпростішими музичними та хореографічними ритмами розміром на дві чверті та чотири чверті, а вже потім переходити до набуття більш складних ритмів – три чверті і шість восьмих. Організація навчання має бути побудована поетапно: від повільних темпів до швидких. Крім того, повертаючись до музикальності, то це ще усвідомлене сприйняття теми-мелодії і реалізація її в танці, а також це здатність чути інтонації музичної теми.

Необхідно зазначити, що класичний танець являє собою цілісну систему виховання та навчання, яка спрямована на розвиток духовного світу особистості, фізичної досконалості та самодисципліни. У сучасній методиці класичного танцю важливу роль відіграє педагог, який має бути компетентним та авторитетним, тобто бути впевненим у правильності своїх дій та володіти такими якостями, як: витримкою, врівноваженістю і доброзичливістю, умінням підтримувати у студентів відчуття упевненості у власних можливостях.

Педагоги в процесі професійної підготовки пропонують різні за змістом та формою танцювальні вправи, а саме: спонтанний танець, парний чи груповий структурований танець, танцювальні ігри, танець-самовираження, імпровізації та пантоміми. Зазначені танцювальні вправи сприяють виразності емоційної сфери: внутрішніх відчуттів, які допомагають краще зрозуміти себе; відчуття емоції свого партнера; спільного емоційного переживання в процесі комунікації партнерів в процесі танцю; відчуття радості під час втілення танцювальних фантазій. Відповідно до цього, якщо один студент намагається в процесі втілення як найзрозуміліше передати свої фантазії, то інший, має зрозуміти та віддзеркалити його внутрішній стан, почуття, емоції, бажання та прагнення. Хореографічний навчально-виховний процес є важливою складовою загальної освіти, оскільки він справляє величезний вплив на формування індивідуальності вихованця.

Під час навчання класичного танцю педагогу необхідно контролювати якість виконання всіх його елементів. На основі цього студент усвідомить, що потрібно наполегливо працювати. Тому заняття класичним танцем сприяє вихованню у студентів волі, цілеспрямованості, вміння досягати поставленої мети. Крім того, необхідно підкреслити, що художній образ, що знаходиться

в основі танцю, окреслює об'єктивну картину реальності та індивідуальне бачення її виконавцем.

Класичний танець поєднаний з музикою є головним компонентом у хореографічній освіті, на основі цього реалізується справжня виразність виконання. В процесі професійної підготовки важливим є використання педагогом мінімальної кількості танцювальних елементів при максимумі їхніх різних поєднань, при цьому значна кількість яких створить враження новизни і дасть простір фантазії студентів. Структура заняття класичного танцю, що проводиться зі студентами бальної хореографії включає вправи класичного екзерсису з музичним супроводом: вправи біля станка, посередині залу та *allegro*.

Таким чином, основним завданням класичного екзерсису – сприяти належній постановки корпусу і спини. Класичний екзерсис біля палки розвиває і зміцнює також весь суглобово-м'язовий апарат тіла, дає правильну постановку голови, рук і ніг, виробляє точність, свободу, еластичність і координацію рухів. Крім того, класичний станок значною мірою допомагає звільнитися від наявних фізичних недоліків: сутулості, перекосу плечей, опущення шийного хребця, клишоногості. Разом з тим вправи екзерсису сприяють розвитку сили, витривалості і спритності, а також зібраності та увазі.

Необхідно зазначити, що студенти мають опанувати навчальну форму *adagio*, яка характеризується оволодінням великих поз класичного танцю. Форма *adagio* виконується біля станка і на середині залу, а головними рухами навчальної форми *adagio* є *battement releve lent*, *battement developpe* та їх різновиди, що вивчаються і виконуються в трьох напрямках (вперед, в сторону, назад), а також рухи, які виконуються у двох напрямках (*en dehors* і *en dedans*). У класичному танці існує загальноприйнята форма *adagio* – *temps lie*. *Temps lie* – це усталена комбінація рухів на середині залу, які поступово ускладнюються у процесі опанування студентами бальної хореографії основ класичного танцю. Необхідно також враховувати, що розвиток стійкості, особливо віртуозної, вимагає напруженої, достатньо складної і різноманітної роботи вестибулярного апарату. Цим пояснюється обов'язкове включення до складу *adagio* рухів, елементів, що розвивають гарну орієнтацію студентів по точках класу (різні переходи з пози в позу *en tournant*, *tour lent* в пози, *tour sur le cou de pied* і *tour* у великі пози тощо) [1, с. 115].

На заключному етапі хореографічного навчання педагоги акцентують увагу на розвиток координації в усіх частинах заняття. До основних завдань педагога-хореографа належить: зробити тіло слухняним інструментом

передачі внутрішнього стану та емоцій особистості та розвинути у студента відчуття «м'язової радості» під час втілення танцю; гармонізувати його тіло й душу у танцювальному русі; навчити його вільно володіти мовою тіла у процесі хореографічної імпровізації, самотверджуватися та проявляти свою унікальність в процесі танцю.

Крім того, класичний танець виховує як танцюриста, так і глядача, і сприяє прояву моральності та краси. Оскільки танець витончує погляди красивими видовищами, захоплюючи слух найчарівнішими звуками і показуючи прекрасну єдність душевної та тілесної краси. Як відомо, класика являє собою фундамент будь-якого танцю, без якого не можлива максимальна виразність танцю. Особистість, яка займається бальною хореографією характерна стрункість, підтягнутість, витонченість і грація у рухах, ось чому танець є пластичним мистецтвом. За допомогою тіла виконавець виражає в танці власні ідеї, погляди, передає змістовність танцювального твору. На основі цього, чим краще виконавець володіє власним тілом, тим яскравіша та виразніша буде його танцювальна мова.

На наш погляд, необхідно регулярно проводити навчально-тренувальні заняття з основ класичного танцю з метою досягнення професійних успіхів. Без цих занять, не можливо оволодіти високим рівнем танцювальної техніки та виразного виконання, а для цього потрібно пізнати та засвоїти його природу, засоби вираження. Але без відповідної професійної підготовки якісне виконання неможливо. Саме класичний танець, є важливим фундаментом для красивого представлення класичних па і піруетів, та інших стилів і напрямів сучасного бального танцю. Оволодіння знаннями та вміннями на заняттях з класичного танцю, тіло студентів починає прекрасно розуміти і відчувати манеру виконання і лексику усіх напрямків сучасної бальної хореографії, допомагає тілу діяти в режимі фізичних навантажень, а кожен рух в танці наповнюється красою і виразністю.

Крім того, потрібно навчитися манері виконання, яка урізноманітнює рухи у визначеному стилі. Звичайно без набуття навичок основ класичного танцю не можлива ні краса, ні правильність танцювальних рухів, ні грація виконання танцю. На даний час, у європейських університетах вводять заняття класичним тренажем. Займаючись тренажем, студент працює над розігрівом суглобово-зв'язкового апарату, попереджаючи цим розтягування і вивихи при розучуванні і виконанні складних танцювальних рухів [1, с. 119]. Класичний танець розвиває гнучкість, силу, грацію, красу тіла. Даний танець здійснює вплив на формування сценічної культури і за допомогою класичного тренажу

відбувається формуванню виконавської культури студентів бальної хореографії.

Самовдосконалення здобувачів вищої освіти, за визначенням О. Плахотнюка, це – процес, «де вони реалізують індивідуальні наукову освітню траєкторію через можливість озвучити і опублікувати напрацювання, обмірковані та отримані в процесі творчої, наукової та педагогічно-мистецької роботи, різні матеріали, а також, завдяки плідній співпраці з українськими та європейськими провідними науковцями, здобути досвід наукової роботи ще в часі здобуття вищої освіти, продемонструвавши практичні навички проведення танцювального уроку, організації майстер-класів та інших практик» [4. с. 76].

Таким чином, впровадження танцю під час професійної підготовки наряду із заняттями спортом, фізкультурою, шейпінгом, аеробікою чи бойовим гопаком сприятимуть оздоровленню студентської молоді, а також естетизації навчально-виховного процесу. На наш погляд, реалізовувати це потрібно, перш за все, у поза навчальній гуртковій роботі (гуртки бального танцю); у культурно-мистецькій діяльності, а також шляхом відновлення фізкультурних чи спортивно-танцювальних п'ятихвилин між навчальними парами, упродовж яких студенти разом із викладачами можуть виконувати під музику фізичні й танцювальні вправи для зняття фізичного та психологічного напруження, зменшення втоми.

Висновки. В наш час бальна хореографія швидко розвивається. Професійна підготовка студентів бальної хореографії обумовлена специфічною постановкою мети та завдань, які ставлять перед собою заклади освіти. На нашу думку, процес підготовки фахівців з бальної хореографії має функціонувати як багаторівнева система, що сприяє розвитку професійних якостей кожного студента. Бальна хореографія має розвиватися в Україні як складова культури та мистецтва, а реалізація освітніх стандартів Міністерства освіти і науки України має співіснувати з варіативним підходом до кожної творчої індивідуальності, подальшим впровадженням у навчальні плани інтегративних дисциплін мистецького спрямування. Це сприятиме вихованню фахівців з бальної хореографії із цілісним, системним баченням світу.

Отже, підсумовуючи проведення теоретичного аналізу необхідно визначити основні особливості класичного танцю в процесі професійної підготовки студентів бальної хореографії, а саме: постановка заняття, яке буде спрямоване на розвиток інтересу до класичного танцю; ілюстрація та адекватне пояснення рухів, «па» та комбінацій класичного танцю; навчання оволодіння власним тілом і м'язами; розвиток самоконтролю і самонавчання.

Список використаних джерел:

1. Горбатова Н. Бальні танці в контексті хореографічної освіти в Україні (1970–1980-ті рр.). *Вісник КНУКіМ. Серія : Мистецтвознавство*. 2018. Вип. 38. С. 114–125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknukim_myst_2018_38_13
2. Плахотнюк О. Джаз-танець в бальній хореографії. *Вісник Міжнародного Слов'янського університету: зб. наук. праць. серія Мистецтвознавство*. Харків : 2012. Вип. № 1. Т. 15. С. 26–33.
3. Плахотнюк О. Джаз-танець як феномен художньої культури: дис. канд. мистецтвознавство: 26.00.01 «Теорія й історія культури». Львів, 2016. 295 с.
4. Плахотнюк О. Наукові пошуки здобувачів освіти спеціальності хореографія – чинник формування індивідуальної освітньої траєкторії. *Актуальні питання гуманітарних наук : Міжвузівський зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка*. Дрогобич, 2022. Вип. 53. Т. 2. С. 72–77. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-2-10>